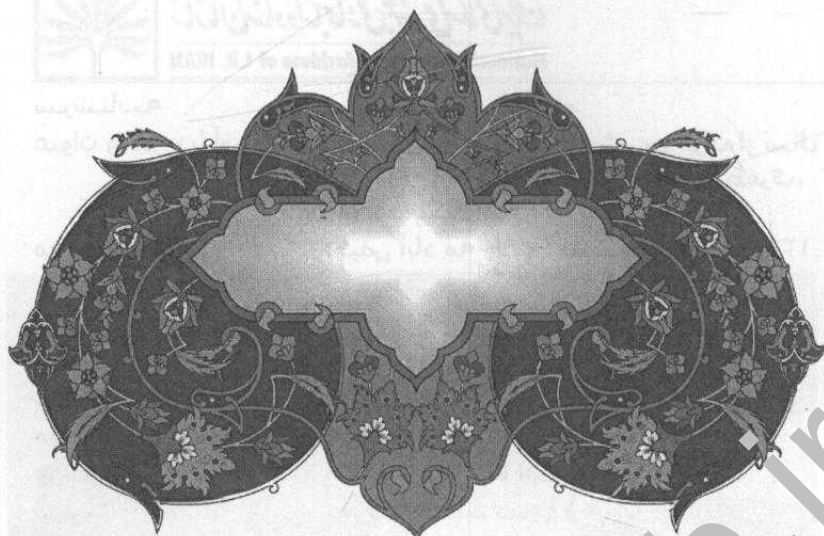

نگرشی نو بر احزاب سیاسی ایران

از سال ۱۳۸۴-۱۳۲۰

علی رهایی

(دبیر انجمن علمی دانشگاه فرهنگیان شهر کرد)

دکتر محمود ظفیری

(استاد دانشگاه فرهنگیان شهر کرد)

دکتر محمد نیکخواه

(هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان شهر کرد)

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست نویسی : فیا
یادداشت
موضوع
موضوع
موضوع
شناسه افزوده
شناسه افزوده
رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی : ۵۶۶۸۲۸۰

رهایی، علی، ۱۳۷۴-
نگرشی نو بر احزاب سیاسی ایران از سال
۱۳۵۷-۱۳۳۰/علی رهایی، محمود ظفری،
محمد نیکخواه.
فیض آباد مه ولات : انتشارات جالیز، ۱۳۹۸.
۱۳۲ ص.
۲۵۰۰۰۰ ریال : 978-622-6411-45-5
کتابنامه: ص. ۱۲۹-۱۳۱.
حزب‌های سیاسی -- ایران
Political parties -- Iran :
حزب‌های سیاسی -- ایران -- تاریخ
Political parties -- Iran -- History :
ظفری، محمود، ۱۳۶۴-
نیکخواه، محمد، ۱۳۵۲-
DSR ۱۶۵۸/۹ ن ۱۱۰۸ :
۹۵۵/۰۸۴۴۵ :
شماره کتابشناسی ملی : ۵۶۶۸۲۸۰

نگرشی نو بر احزاب سیاسی ایران از سال ۱۳۳۰-۱۳۵۰
تألیف : علی رهایی، دکتر محمود ظفری، دکتر محمد نیکخواه

ناشر: نشر جالیز

چاپ: اول، بهار ۱۳۹۸ / ۱۰۰۰ نسخه

قطع وزیری / تعداد صفحه: ۱۳۲

قیمت: ۲۵۰,۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۴۱۱-۴۵-۵

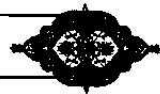
طراح جلد: محمدحسین رهائی

صفحه آرائی: سعید محمد مهدیزاده فیض آبادی

حق چاپ محفوظ است

آدرس: خراسان رضوی مه ولات، مدرس ۴ پ ۱۰ تلفن تماس: ۰۵۱۵۶۷۲۸۷۹۷-۰۹۱۵۹۳۰۹۹۶۳

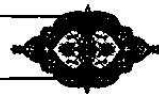
دفتر پخش: مشهد، پیروزی ۱۷ پلاک ۱۵ واحد ۳ تلفن تماس: ۰۹۱۵۸۳۱۹۵۳۵

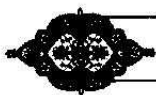
فهرست مطالب

۱۳.....	پیشگفتار.....
۱۷.....	مقدمه.....
۲۳.....	تعریف حزب.....
۲۳.....	رسالت احزاب.....
۲۴.....	عالی پیدایش احزاب.....
۲۵.....	انواع حزب.....
۲۵.....	۱- انواع حزب بر اساس رسالت وجودی آن‌ها.....
۳۰.....	زمینه‌های فکری پیدایش احزاب و تشکیلات سیاسی در ایران.....
۳۰.....	راویان افکار بیگانه در ایران.....
۳۲.....	روش‌های انتقال افکار بیگانگان به ایران.....
۳۳.....	انواع افکار وارداتی غربی.....
۳۵.....	افکار وارداتی بیگانگان شرقی.....
۳۶.....	زمینه‌های اجتماعی پیدایش احزاب و تشکیلات سیاسی در ایران.....
۳۶.....	نفوذ گسترده بیگانگان.....
۳۹.....	فرهنگ سیاسی ایرانیان در قبال حزب.....
۳۹.....	تاریخچه تشکیل حزب در ایران.....
۳۹.....	شکل‌گیری احزاب در ۴ برهه زمانی.....
۴۰.....	احزاب سه‌گانه در ایران (۱۳۵۷-۱۳۲۰).....
۴۱.....	احزاب توده.....

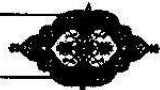
مخالفان حکومت پهلوی.....	۴۹
عمده‌ترین احزاب و گروه‌های تشکیل‌دهنده جبهه ملی.....	۵۷
دلایلی که احزاب سیاسی تشکیل‌دهنده جبهه ملی جز در مقطع تاریخ ملی شدن صنعت نفت نتوانستند توفیقاتی شایان دست یابد به صورت زیرند.....	۵۹
۱-جامعه سوسیالیست‌های نهضت ملی ایران.....	۶۰
۲-حزب مردم (ملت) ایران.....	۶۱
تبدیل نهضت به حزب.....	۶۱
تشکیل جمعیت آزادی مردم ایران.....	۶۲
کودتای ۲۸ مرداد و مسیر حزب به نهضت مقاومت ملی.....	۶۳
حزب مردم ایران و جبهه ملی دوم.....	۶۴
کنگره سال ۱۳۴۱.....	۶۴
انشعاب در حزب مردم ایران.....	۶۵
حزب مردم ایران و انقلاب ۱۳۵۷.....	۶۵
شخصیت‌ها.....	۶۶
۳-نهضت خداپرستان سوسیالیست.....	۶۶
۴-حزب جاما.....	۶۷
کشته شدن اولین دبیر کل جاما.....	۶۸
۵-جنبش مسلمانان مبارز.....	۶۹
نهضت آزادی.....	۷۰
۶-حزب ایران.....	۷۱
تاریخچه.....	۷۲
بنیان‌گذاری.....	۷۲

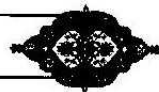
۷۲	..... حزب ایران در دهه بیست
۷۳	..... پیوستن حزب میهن پرستان به حزب ایران
۷۳	..... ائتلاف با حزب توده و حزب دموکرات
۷۵	..... حزب ایران و ملی شدن صنعت نفت
۷۶	..... تأسیس جبهه ملی ایران
۷۶	..... اصول و اهم موارد در مرامنامه حزب ایران
۷۷	..... نشانات
۷۸	..... شرایط عضویت
۷۸	..... دبیران - ب
۷۸	..... شخصیت ها
۷۹	..... ۷- مجمع مسلمانان مجاهد
۸۱	..... ۱- حزب اتحاد ملی
۸۲	..... ۲- حزب ایران نوین
۸۴	..... ۳- حزب ملیون
۸۵	..... تاریخچه انتخابات
۸۶	..... ۴) حزب وطن
۸۷	..... ۵) حزب مردم
۹۱	..... ۶) حزب رستاخیز
۹۳	..... ساختار و تشکیلات
۹۳	..... تاریخچه
۹۴	..... ساختار حزب

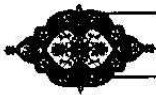
۹۶	تناقضات مفهومی-ساختاری احزاب سیاسی
۹۸	دیگر احزاب
۹۸	۱- حزب آریا
۹۹	۲- حزب پیکار
۹۹	تشکیل حزب
۱۰۰	اتحاد و جدایی
۱۰۰	۳- حزب جنگل
۱۰۱	۴- حزب حران
۱۰۲	شعار
۱۰۲	اساسنامه
۱۰۳	۵- حزب سومکا
۱۰۴	بنیان‌گذاری
۱۰۴	توسعه
۱۰۵	منش حزب سومکا
۱۰۶	حزب سومکا
۱۰۷	۶- حزب کبود
۱۰۷	۷- حزب ملل اسلامی
۱۱۷	تأسیس
۱۱۷	اساس و اهداف
۱۱۸	کشف
۱۱۸	اعضای حزب

۱۱۸.....	سازمان حزب الله.....
۱۱۹.....	۸- حزب میهن.....
۱۲۰.....	ادغام با حزب ایران.....
۱۲۰.....	۹- حزب نیروی سوم.....
۱۲۱.....	تعریف نیروی سوم.....
۱۲۱.....	برنامه های حزب.....
۱۲۲.....	انشعاب در زحمتکشان.....
۱۲۳.....	جامعه سوسیالیست ها.....
۱۲۴.....	۱۰- سازمان پیکار در راه آزادی طبقه کارگر.....
۱۲۵.....	جاهلین و تئوری موانع ایدئولوژیک.....
۱۲۵.....	گرایش ها.....
۱۲۵.....	پس از انقلاب.....
۱۲۶.....	پیکار و جمهوری اسلامی.....
۱۲۶.....	پیکار و سازمان های سیاسی دیگر.....
۱۲۷.....	فرجام.....
۱۲۹.....	منابع.....
۱۲۹.....	فهرست منابع داخلی.....
۱۳۱.....	فهرست منابع خارجی.....

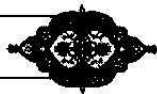

مقام معظم رهبری: «نقش مؤثر نداشتن گروه‌های چریکی و احزاب سیاسی در پیروزی انقلاب اسلامی انقلاب عظیم ما از لحاظ کیفیت پیروزی، انقلابی استثنایی بود. یعنی واقعاً انقلابی با این ابعاد عظیم مردمی که به وسیله‌ی حضور مردم در خیابان‌ها و در فضای شهرها و روستاها پدید آید و در آن، با حضور همه‌ی مردم، علیه رژیم حاکم مبارزه شود، تا آن زمان لااقل در انقلاب‌های دوره‌ی خود ما سابقه نداشت و همه‌ی انقلاب‌هایی که تا آن روز در اطراف و اکناف دنیا اتفاق افتاده بود - از جمله انقلاب‌های چپ و مارکسیستی امریکی لائین و افبنا و آسیا و جاهای دیگر - از نوع و شکل دیگری بود. تفاوت انقلاب ما با انقلاب‌های دیگر این بود که به وسیله‌ی یک گروه ویژه‌ی پارتیزانی به پیروزی نرسید. البته احزابی در ایران بودند که به اقدامات پارتیزانی و چریکی دست می‌زدند، اما این‌ها در حدود سال‌های ۵۴ و ۵۵ به کلی فلج شده بودند. این موضوع را می‌توانید از کسانی که آن روز در میدان حضور داشتند پرسید. ما این اوضاع را به چشم خود دیدیم. اما جوانانی که امروز از اوضاع آن زمان، مباشر مطلع نیستند، از کسانی که در جریان وقایع بودند، پرسند. از سال‌های ۵۴ و ۵۵ تا سال ۵۷، گروه‌ها و گروهک‌هایی که در ایران آن روز، اقدام مسلحانه می‌کردند - چه آن‌هایی که تحت پرچم مارکسیستی داشتند و چه آن‌هایی که تفکراتشان التقاطی بود - تقریباً از میدان خارج شده بودند و کارشان منحصر به این شده بود که مثلاً در گوشه‌ای از کشور بمبی بگذارند و جاس منفجر شود، یا این که کسی را ترور کنند... اصلاً تصوّر این که یک روز مبارزه‌ی چریکی و پارتیزانی بتواند در ایران به پیروزی برسد، تصوّری محال بود و امکانش وجود نداشت؛ همان‌طور که تصوّر کودتا نیز تصوّری ناممکن به نظر می‌رسید. در دوران معاصر، بعضی از انقلاب‌ها، یا به اصطلاح انقلاب‌ها، با یک کودتا شروع می‌شود. اما در ایران آن روز،

ارتش در چارچوبی به کلی محدود، به وسیله آمریکایی‌ها گرفتار شده بود و عده ارتشی‌های ناراضی از نظام ستم‌شاهی پلید، بخصوص در قشرهای جوان و طبقات پایین‌تر، بسیار بود. بسیاری از ارتشی‌ها ناراضی بودند؛ اما کسی جرئت نداشت فکر مقابله با آن نظام را در سر پیوراند... ارتشی‌های ایران فقط از طرف یک قدرت بالادست مراقبت نمی‌شدند، بلکه در میان آن‌ها عناصر آمریکایی هم حضور داشتند. در اغلب پادگان‌ها - بخصوص پادگاه‌های حساس - چند هزار نفر آمریکایی حضور داشتند که این حضور، در بعضی از نیروها، پررنگ‌تر بود. بنابراین، آن روز در ایران تصوّر و امکان کودتای نظامی وجود نداشت. احزاب سیاسی وقت هم، در عین ناتوانی به سر می‌بردند. همین احزاب ملی که امروز در ایران - به واسطه اسلام‌باستفاده از آزادی و بزرگواری نظام، دائم علیه حکومت حرف می‌زنند - مصاحبه می‌کنند، شب‌نامه می‌دهند و جمهوری اسلامی را متهم به ایجاد اختناق می‌کنند، آن روز هرگز نبود؛ اما توان انجام هیچ اقدامی را در راه آزادی ایران نداشتند. مضاف بر این عده‌ای از آن‌ها با رجوع دربار پهلوی رفاقت نزدیک داشتند و باهم‌دیگر به عیش و نوش می‌پرداختند. به میبیری دیگر، سرهایشان در یک آخور بود! یک عده دیگرشان که بعضاً مهندس و متخصص شده بودند، در دستگاه‌های دربار پهلوی مشغول کسب و کار بودند. یعنی از آن‌ها پولی می‌گرفتند، نان به دست می‌آوردند و به غفلت نمی‌خوردند، که مبدا غفلت کنند و این تصوّر به سراغ آن بیایا که می‌شود با آن نظام دعوا کرد! (۱۳۷۳/۱۱/۱۴؛ بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه)

برای شناخت و تحلیل پدیده‌های سیاسی، آشنایی با احزاب و تشکیلات سیاسی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به عبارت دیگر، یکی از جنبه‌های تاریخ سیاسی ایران در طول سده‌های اخیر «احزاب سیاسی» است. در اینجا ابتدا به مباحث نظری همچون تعریف حزب، رسالت حزب، علل پیدایش حزب، انواع حزب، علل فرهنگی و اجتماعی تشکیل حزب، فرهنگ سیاسی مردم ایران در قبال حزب و در نهایت به تاریخچه تشکیل حزب می‌پردازیم و پس از آن به بررسی احزاب در بین سال‌های ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷ خواهیم پرداخت؛

همچنین در انتهای کتاب سعی کرده‌ایم بر روی دیگر احزابی که در کشور عزیزمان ایران اسلامی وجود داشته است، پردازیم.

و من الله توفیق ...

علی‌رهایی

اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸

www.ketab.ir